

Τὸ ἔργο του ἔχει τὴν ἀνώτερη ἐκείνη μορφή πού φτάνει γιὰ ν' ἀφηγηταί μοναχὴ τῆς τῆν ἱστορία, ἡ φρόση του ἡ μαγεύτρα κ' ἡ αὐστηρὴ συνοψίζει ὅλα τὰ περασμένα τῆς φιλολογίας αὐτοῦ ἐδῶ τοῦ τόπου, ἀφοῦ πρῶτα ἐνώθηκε μὲ τὶς δυὸ αἰωνόβιες ἀγαθότητες. Αὐτὸς ξανάδωκε στὸ λόγο τὸ πνεῦμα, τὴν εὐκολολυσισιὰ καὶ τὴ δύναμη, ἀνάστησε τὴν ἀξία τοῦ τραγουδιοῦ καὶ τῆς προσπάθειας τῆ γοητεία, ἀπαράλλαχτα ὅπως κάμανε κ' οἱ καλλιτέχνες τῆς ἀκμῆς. Ἄρχηγὸς βαθυστόχαστος καὶ καθάριος, πού τὰ πάντα γίνονται στὸ νοῦ του Ἄρμονία, γιὰ τὰ μᾶς φέρουνε κατόπι ἐμᾶς νὰ ξανοίξομε. μὲ τὶς ἀρετὲς τοῦ μέτρου, τὰ πῶ χιμαιρικά, τὰ πῶ ἀναγκαῖα καταδρομίσματα τῆς ζωῆς. Ἡ δουλιὰ του εἶναι κάρπισμα, ὅλο δημιουργία, εἰκοσιπέντε περασμένων αἰώνων πού καὶ πέρα ἀπὸ τὸ δικό μας θὰ χύνει τὴ δόξα τῆς μάθησης, πού ριζοβόλησε στὴ γῆ μας.

Παρίσι Ἄπριλις 1924.

ΘΡΑΣΟΣ ΚΑΣΤΑΝΑΚΗΣ

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ PHILÉAS LEBESQUE

(Δ. Ἀστεριώτης)

Pages Choisies, προλογημένες καὶ ταχτοποιημένες ἀπὸ τὸν κ. Marcel Coulon. Ἐκδότης «La République de l'Œise» 1923.

Εἶναι τὸ τελευταῖο βιβλίον τοῦ «ἀγαθοῦ ἀγρότη τῆς Neuville» ὅπως τὸν ὀνοματίζουν οἱ γνωστοὶ του, φροντισμένο καὶ προλογημένο ἀπὸ τὸν κ. M. Coulon. (1) Ἡ ἔκδοσις αὐτὴ χρωστῆται σὲ μερικὸς φίλους τοῦ σπουδαίου μελετητῆ τῆς Νεοελληνικῆς Φιλολογίας, δεῖγμα τῆς μεγαλῆς τους γιὰ τὸν ἀφοσίωσης καὶ ἀγάπης. Ἐχουν οἱ Γάλλοι πάντα ἕναν ἰδιαιτερό τρόπο νὰ περιποιῶνται τοὺς φίλους τους. Ὁ κ. M. Coulon, πού ἀνάλαβε τὸ βᾶρος ὅλης τῆς δουλειᾶς, πού δὲν εἶναι καὶ μικρὸ πρᾶγμα, προκειμένου γιὰ ἕνα ἔργο σκέρπιο καὶ πικρὸ πικρὸ σὺν τοῦ Ph. Lebesgue, μᾶς παρυσίασε μέσῳ σὲ 370 σελίδες τὸν ποιητῆ Ph. Lebesgue, τὸ ρομαντιζογράφον, τὸ δραματικὸ συγγραφέα, τὸ φιλόσοφον, τὸν κριτικόν. Καὶ μπρὸς στὸ κάθε ξεχωριστὸ εἶδος ἀπ' αὐτὰ ὁ κ. Coulon μᾶς δίνει σχετικὰς πληροφορίες προσθέτοντας συγχρόνως

(1) Ὁ κ. Marcel Coulon εἶναι ἕνας ἀπ' τοὺς ἀξιολογότερους Γάλλους κριτικούς καὶ ταχτικὸς συνεργάτης τοῦ «Ἐρμῆ τῆς Γαλλίας». Τελευταῖα ἐβίβηκε «Τὸ πνεῦμα τοῦ J. H. Fabre», βιβλίον κριτικώτατον καὶ σοφόν.

και τις ατομικές του σφώτατες και βαθιές αντιλήψεις για το καθέν' απ' αυτά.

Ἐμείς θ' ἀσχοληθοῦμε, σήμερα, ἀποκλειστικά μὲ τὸν ποιητὴ Ph. Lebesgue. Γιὰ τ' ἄλλα ἐλπίζουμε νὰ μᾶς δοθεῖ εὐκαιρία νὰ ξαναγράψουμε ἀργότερα στὴν ἀγαπητὴ «Νουμά».

Σὲ κάθε τόπου τῆ φιλολογία ὑπάρχουν πάντοτε οἱ ἀντιθέσεις. Κι αὐτές, ἂν λάβει κανεὶς ὑπέψη τοῦ τὰ μέχρι σήμερα πραγματικὰ γεγονότα, θὰ δεῖ πὼς εἶναι ἀξιολογότερες ἀπ' τὸν κανόνα. Ἡ ἀντίθεση καμμιά φορὰ εἶναι και ἀρνηση, πὺ ἔχει κι αὐτὴ τὰ καλὰ τῆς και τὰ κακὰ τῆς ἀποτελέσματα. Σ' ἐμᾶς ὁ Παλαμᾶς εἶναι μὲς στὸ σύνολο μιὰ ἀντίθεση, χωρὶς νὰ εἶναι ὁμως και ἀρνηση. Μιὰ διαφορετικὴ ἰδιοσυγκρασία, πὺ ἡ ἀντίθεση τῆς εἶναι ἀνάγκη κι ὄχι ἐκζητήρηση. Μιὰ τέτοια ἀντίθεση εἶναι κι ὁ Ph. Lebesgue στὴ Γαλλία. Και τὸ δείχνει ὄχι μονάχα στὸ στίχο του, μὰ και στὴν εὐσία ἀκόμη. Εἶναι μιὰ γόνιμη ἀντίθεση, ἕνα ἀρνητικὸ μεγάλο κεφάλαιο, μπορεῖ νὰ πει κανεὶς, ἀξιο κάθε προσοχῆς κ' ἐκτίμησης.

Ἄ Ph. Lebesgue πρῶτα-πρῶτα δὲν εἶναι ὁ ποιητῆς τοῦ ντιβανιοῦ, τοῦ σκέρτσου, και τῆς γαντοφορεμένης ἔκφρασης. Δὲ μοιάζει καθόλου μὲ τοὺς διανοητικοὺς νεώτερους ἐφευρέτες, τοὺς νέους Κολόμβους τῆς τέχνης. Εἶναι τὸ αἶσθημα, ἡ πίστη πὺ τοῦ δὴγᾶει τὸ χέρι. Δὲν εἶναι ὁ παρασκηνακὸς ποιητῆς, ὁ ποιητῆς πὺ δικαιοθάνεται τῆ ζωῆ, μὰ εἶναι ἐκείνος πὺ δουλεύει γιὰ τῆ ζωῆ, πὺ ἰδρώνει γιὰυτὴ και πὺ τὴν ἀπολαβαίνει. Εἶναι ὁ τίμιος ἄντρας, ὁ ἐργάτης πὺ αἰστάνθηκε ὕστερ' ἀπὸ τὴν πολὺ δουλειά, τὸν ἰδρωτὰ νὰ βρέχει τὸ κούτελό του, και τὴν κόυραση νὰ τοῦ περουνιᾶζει τὰ ἄκρα. Τὸ αἶσθημά του δὲν τὸν ἀφήνει νὰ πλησιάζει, νὰ διανοηθεῖ πράγματα πὺ μόνον Ἐρμαφροδίτοι Ἀλεξαντρινὸι ποιητῆς μποροῦν και σφίζονται. Ἄ Lebesgue εἶναι ἡ ἴδια δύναμη, ἡ Πηγῆ, ὁ ἄνθρωπος ὁ πρωτόγονος, ὁ ἄνθρωπος ἔπως ἔπρεπε νὰ εἶναι και ἔπως ἔπρεπε νὰ σκέφτεται. Σ' ἔλου τὸ ἐργο περνᾶ ροδαλή, γελαστῆ, χαρούμενη ἡ ὕγεια, ἡ διάθεση, ἡ ἀλήθεια. Τὰ τρία δηλαδὴ ἀπαραίτητα στοιχεῖα γιὰ νὰ εἶναι κανεὶς σωματικὰ και πνευματικὰ εὐτυχῆς. Νὰ, γιὰτὶ διαφέρει ἀπὸ τοὺς ἄλλους.

Σύμβολό του εἶναι ἡ Φύση. Ἄχι ὁμως ἡ Φύση τὸ ἄγραμα, ἡ βάση πὺ πάνω σ' αὐτὴν χίλια δυὸ φαντάσματα, νοσηρὰ πλάσματα τοῦ νοῦ, σκιῆς ἀκαθόριστες ξαπλώνουνται, μὰ ἡ Φύση ἀπ' τὴν πραχτικὴ τῆς ἀποψη. Ἄ Γῆ ὡς παραγωγικὸ στοιχεῖο. Ἄπως ἀκριβῶς φαίνεται στὰ μάτια ἔλου τοῦ κόσμου. Ἄμοια ἔπως τὴν ἀντιλαμβάνεται και τὴν

καταλαβαίνει αυτές που τη δουλεύει χρόνια, αυτές που μοιράζεται μ' αυτήν τη ζωή του. (Νά γιατί τοῦ πάει τέλεια ὁ τίτλος τοῦ ἀγαθοῦ ἀγρότη.)

Ὁ Lebesgue εἶναι ὁ ἄνθρωπος που ἔνδιαφέρεται γιὰ τὸ χῶμα, γιὰ τὴ Γῆ, που πάνω της κινεῖται, ζεῖ.

Ah ! voici donc enfin la Terre !
Voici l' Asile et le Repos ! (2)

Εἶναι ὁ ἐργάτης που κουράζεται ἀπ' τὴ ζωή, ἀπ' τίς πίκρες της, ἀπ' τίς χαρὲς της καὶ βρίσκει ἀνάπαψη μόνο σ' αὐτήν.

Εἶναι ἀκόμα ὁ δουλευτής που τὴ σκάβει, που τὴν ποτίζει, που κουράζεται δουλεύοντας τὴν, μὰ που βρίσκει ἀνάπαψη μόνο σ' αὐτή. Ἡ ἴδια τὸν ἀνταμείβει καὶ τὸν κουράζει. Ε ! πῶς νὰ μὴν τὴν ὀνομάσει *ἄσυλο* καὶ *ξεκούραση* ;

Κι αὐτὴ τὴ Γῆ τὴ δουλεύει. Δὲν εἶναι ἡ ἀγάπη του σ' αὐτὴν ρομαντική. Τὴ δουλεύει, εἶναι σκλάβος της. Δὲ διαφέρει καθόλου ἀπ' τὸν κοινὸ ἀγρότη. Ξέρει καλὰ νὰ μεταχειρίζεται τὸ ἄροτρο καὶ νὰ τσιμπᾷ μὲ τὴ βουκέντρα τὰ ζῶα. Ξέρει ἀκόμα φερώνοντας τὸ ψάθινο καπέλλο νὰ θερμίζει χτυπώντας δεξιά καὶ ζερβὰ τὸ δρεπάνι. Καὶ σὰν τέτοιος που εἶναι, ζεῖ μέσα σ' ἕλες τίς ἐποχὲς τοῦ χρόνου. Ἡ ἀνοιξὴ τὸν βρίσκει χαρούμενο, τὸν βρίσκει εὐτυχισμένο. γιὰτί κι αὐτὸς συνέβλεπε γιὰ τὴ θαυμάσια δικόσμησιν τῆς Γῆς. Τὸ θέρος τὸν κάνει νὰ σφυραίνει, γιὰτί μαζεύει τοὺς κόπους του. Τὸ φθινόπωρο βλέπει τὴν ἄρρωτη φύσιν καὶ λυπᾶται . . . λυπᾶται ! Ὁ χειμῶνας τὸν πληγώνει. Μὰ μαζί μὲ τὸν πόνο τῆς πληγῆς σὲν κροβρονάει μὲς στὴ στέχτη, κρυφοκαίει ἡ ἐλπίδα τῆς μελλοντικῆς ἀνοιξῆς. Κι ἕλες αὐτὲς τίς συγκινηθεῖς τίς αἰσθάνεται πρῶτα μὲ τὴν καρδιά. Ἡ καρδιά του εἶναι ὁ πρῶτος σταθμός. Κ' ὁ στερὰ μεταβιβάζονται ὅλ' αὐτὰ τὰ συγκινημένα συναισθήματα σὲν ἐγκέφαλο, ἀπ' τὸν ὁποῖο παίρνουνε τὴν τελευταία λουστράδα. Ὁ ἐγκέφαλος δηλαδὴ εἶναι τὸ καθαρτήριο, δὲν εἶναι ἡ μήτρα, που μέσα σ' αὐτὴν γεννήθηκε κι ἀναπτύχθηκε τὸ ἔμβρυο. Γιατὸ λοιπὸν μπορούμε νὰ πούμε πῶς ὁ Lebesgue εἶναι ὁ ποιητὴς τῆς καρδιάς.

Ἄν κανεὶς μαζέψει τοὺς τίτλους τῶν ποιημάτων του, θὰ μπορέσει ν' ἀποχτήσει τὸ ὕλικὸ που θὰ τοῦ χρησιμεύει γιὰ νὰ φτιάξει ἕνα

2) Λ ! νὰ ἐπὶ τέλους ἡ Γῆ. Νά ! τὸ ἄσυλο κ' ἡ ἀνάπαψη—Ἄπ' τὸ Λυρικὸ του δοῦμα : D' amour et de Songe. Μέρους II

χωριό. «Τὸ ἄροτρο», «Ὁ πρωϊνὸς ἥλιος», «Βρέχει», «Ὁ μύλος», «Ἡ χήρα», «Τὸ νοσοκομείο», «Ἡ μητρόπολη». Μ' ἄλ' αὐτὰ γίνεται ἡ ἰδανικὴ ἀποψη τοῦ χωριοῦ, τοῦ ὄποιου κατ' ἐξοχὴν ὑμνητὴς εἶναι ὁ Γάλλος φίλος μας. Ἐνας μύλος ποῦ γυρίζει, μιὰ κοπέλλα ἠλιοκαμένη μετὶ τις πλεξοῦδες ριγμένες στὴ ράχη της, μιὰ χήρα μαυροντυμένη, θλιμμένη, μιὰ γλυκιὰ Δύση, ἄλ' αὐτὰ πόσο διαθέτουν τὴν ψυχὴ, πόσο τὴν κάνουν νὰ λιγώνεται, νὰ λιγάει. Κι ἄλλα αὐτὰ δὲν εἶναι γιὰ τὸν Lebesgue ἀοριστίες, ποῦ ἡ φαντασία μᾶς κάνει καὶ τὰ μορφοποιῦμε, μὰ εἶναι τὰ πρόσωπα καὶ τὰ πράγματα ποῦ ἔρχεται κάθε μέρα σ' ἐπαφή. Αὐτὰ γι' αὐτόν, ἄ, μεταχειριστοῦμε τὴν τετριμμένη ἔκφραση τοῦ κριτικοῦ, εἶναι ἡ πηγὴ τῆς ἐμπνευσῆς του, τὸ ὕλικό του.

Καὶ μιὰ καὶ καθορισμοὶ τὸ ὕλικό του, τώρα ἄς ἔρθουμε στὸν ἄλλο πόλο τῆς ἐργασίας τοῦ ποιητῆ. Στὴ διαχείριση, στὴ διάπλαση τῆς οὐσίας. Ἐ, ἔσο γι' αὐτὸ ὁ Lebesgue εἶναι μεγάλος τεχνίτης, κατορθώνει ὄλες τις ἐξωτερικὰς ἐπεμβάσεις νὰ τις ὑποτάσσει καὶ νὰ τις κατατάσσει ἴδια μετὶ τὸ στοιχειοθέτη ποῦ κατατάσσει τὰ στοιχεῖα του στὴν κάσα του. Ὑστερ' ἀπ' τὴν κατάταξη, ἔρχεται ἡ ἀπλοποίηση. Ἡ ἀπλοποίηση ποῦ εἶναι τὸ δυσκολώτερο μέρος τῆς δεύτερης αὐτῆς δουλειᾶς τοῦ ποιητῆ, γιὰτὶ ἀπλοποίηση, ἀπλότης, θὰ πεῖ σοφία. Κι ὁ Lebesgue ποῦ δὲν μένει πίσω καθόλου ἀπὸ γνώση, (ἐννοῶ γνώση τῆς ζωῆς), δὲ δυσκολεύεται διόλου γιὰ μιὰ τέτοια ἀπλοποίηση. Κ' ἔτσι τὸ ποιημὰ του ἀπλὸ, καθαρὸ, μέσα σὲ πιδὸ καθαρὸ στίχο, συγκινεῖ, ναουρίζει μαζί καὶ ξυπνᾷ. Κι αὐτὸ εἶναι ἓνα ἀπὸ χαρακτηριστικὰ τῶν μεγάλων καλλιτεχνημάτων. Ὁ Ὅμηρος, ὁ Βιργίλιος, ὁ Κῆρς (ἔχω ὑπ' ὄψη μου τὸν Ἐνδυμῖωνα) καὶ πολλοὶ τῆς κλασσικῆς πλειάδας, ἔχουνε γράψει ἀκολουθώντας τὴν ἴδια γραμμὴ.

Ἐίπαμε παραπάνω πῶς ἓνα ἀπὸ τὰ στοιχεῖα ποῦ τὸν ἀπασχολεῖ περισσότερο εἶναι ἡ Γῆ. Εἶναι ὁ ἐραστὴς της. Αὐτὴ εἶναι τὸ ἐπάγγελμα του καὶ σ' αὐτὴν ἔχει ἀφιερῶσει τὴ ζωὴ του καὶ τὴ σκέψη του. Γράφει γι' αὐτὴν καὶ φέρνεται σ' αὐτὴν ὅπως ἓνας ἐρωτευμένος. Μοιάζει. Κι αὐτὸς μετὶ τοὺς ἄλλους ἐπαγγελματίες, ποῦ εἶναι καθηλωμένοι στὸ ἔργο τους, ἀπ' τὸ ὅποιο κάποτε κατορθώνουν καὶ ξεφεύγουν, κλέβουν λίγες στιγμὲς, γιὰ νὰ ἀσχοληθοῦνε καὶ γιὰ ἄλλα πράγματα, ὅπως π.χ. γιὰ τὴν πολιτικὴ.

Καὶ μᾶς τὴν παρουσιάζει τὴ Γῆ ὅπως εἶναι. Μετὶ τὴν ἀγριὰδα της, μετὶ τὴ δροσιά της, μεταχειριζόμενος γι' αὐτὸ τις πιδὸ κατάλληλες λέξεις καὶ τὸν περίφημο Ἀλεξανδρινὸ στίχο. Σχεδὸν ἐργάζεται τὸ θέμα αὐτὸ μετὶ τὴν ἴδια δύναμη, μετὶ τὸν ἴδιο τρόπο ὅπως κι ὁ πατριώτης του

Βεράρεν. Τὸ ἀγριο στοιχεῖο καὶ τῶν δυό τους, τὰ τραγούδια μὲ τὴν ἴδια ζωηράδα, (ἐννοεῖται πῶς στὸν καθένα μὲ ἰδιαιτέρο τεχνικὸ τρόπο), φανερώνεται καὶ συναρπάζει. Ἡ Γῆ τὸν κάνει ἀγριο, τὸν κάνει ὑστερικό. Γίνεται θροντή, γίνεται σίφουνας καὶ ταραίζει, ταραίζει τὸ πᾶν. . .

Κι ἔταν πιὰ κουρασμένος ἀπ' τὴν κίνηση καὶ τὸ θόρυβο, ἔταν βρισκεται σὲ στιγμὴ ἡρεμίας ἀπόλυτης, τότε ὁ ποιητὴς πέφτει σ' ἔκσταση ἀπὸ τ' ἄρωμα κάποιου ρόδου, ἢ ἀπὸ τὴν ὄψη τοῦ νεροῦ ποῦ

κυλάει μπρὸς τὰ μάτια του σὰ θησαυρός'

καὶ τὸν κάνει νὰ νοιώθει πῶς

ἡ καρδιά του ἔγινε μεγάλη σὰν τὸ μυστήριον.

Ἄ Ο Lebesgue εἶναι ὁ ποιητὴς ποῦ βρισκεται σὲ αἰώνια συγκίνηση. Εἶναι αὐτὴ ἡ ποίηση, ἔπως εἶπε ὁ Οὐγκώ γιὰ τὴ Valmore. Κ' ἔτσι ἄλλοτε νοιώθει

ἡ καρδιά του νὰ μοιάζει πουλι

κι ἄλλοτε

ἡ καρδιά του νὰ μοιάζει μὲ λουλοῖδι

Κι ἂν ἔεν ἔχει νὰ σκεφτεῖ κάτι τωρινό, σκέφτεται κάτι περασμένο, κάτι κρυμμένο πιὰ πίσω ἀπ' τὴς κουρτίνας τῶν χρόνων καὶ τ' ὀρχεῖται ἢ διάθεση νὰ κλάψῃ :

« Ἡ γῆ εἶναι τόσο ὄρσεια, τόσο ἀρωματισμένη στὴν ὑπέροχη γέννηση αὐτῆς τῆς ἀργῆς ἀνοιξῆς, ποῦ ἀναμνήσεις μου ξανάρχονται στὴν καρδιά. Μὰ γιατί νάχω διάθεση νὰ κλάψω ; »

Μὰ ὁ ποιητὴς ἔχει καὶ τὴς θλιμμένες του στιγμὲς, στιγμὲς πεῦ ἔλους μᾶς βρισκουν. Καὶ τότε ψιθυρίζει :

Ἐνας θάνατος νοιώθω νὰ τραγουδαί μες στὸ αἶμα τοῦ φεγγαριοῦ.

Ἄ Ο Lebesgue, χωρὶς ἀμφιβολία, εἶναι μιὰ ἀπ' τὴς σεβαστότερες μορφὲς ἀνάμεσα στὴν Παγκόσμια Πείση. Κι ἔμως ὁ ἥσυχος του χαρακτήρας κ' ἡ ἀπέχθειά του πρὸς τὴ Ρεκλάμα καὶ τὸν Ντανουτσιανισμό, τὸν κρατᾶν ἀκόμα ἀγνωστο σὲ πολλὰ μέρη τοῦ Κόσμου. Μὰ ὁ χρόνος, ποῦ εἶναι ὁ καλύτερος διαθέτης, θὰ τοῦ δώσει τὴ θέση ποῦ τοῦ πρέπει.